

Seda Söhbət RZAYEVA

Azerbaijan State University of Economics, Baku, Azerbaijan

PHD student in Internal fiscal policy and public finance

<https://orcid.org/0009-0001-9456-2981>

BÜDCƏ DAXİLOLMALIRININ ARTIRILMASINA VERGİTUTMA BAZASININ GENİŞLƏNDİRİLMƏSİ SİYASƏTİNİN TƏSİRİ

Xülasə

Vergitutma bazasının genişləndirilməsi siyasəti dövlətin fiskal idarəetməsində strateji əhəmiyyət daşıyan istiqamətlərdən biri kimi nəzərdən keçirilir. Bu siyasətin mahiyyəti nominal vergi dərəcələrini artırmadan büdcəyə daxilolmaların həcmi genişləndirmək, mövcud güzəştləri və istisnaları minimuma endirməklə daha çox gəlir, əməliyyat və aktivlərin vergiyə cəlb edilməsini təmin etməkdən ibarətdir. Bu yanaşma cari vergi xərclərinin azalması hesabına əlavə maliyyə resursları yaradır və dövlətin fiskal dayanıqlılığını möhkəmləndirir. Əsas məqsəd dövlət büdcəsinə toplanan vəsaitlərin artımını təmin etməkdir. Bu isə hökumətə xərclərin maliyyələşdirilməsində, büdcə kəsirlərinin azaldılmasında və fiskal sabitliyin qorunmasında mühüm üstünlüklər qazandırır. Vergitutma bazasının genişləndirilməsi yalnız gəlirləri artırmaqla kifayətlənmir, həm də marjinal vergi dərəcələrinin azaldılması üçün şərait yaradır ki, bu da uzunmüddətli vergi islahatlarını dəstəkləyən mühüm vasitədir. Beləliklə, əldə olunan əlavə gəlirlər nominal dərəcələrin yüksəldilməsinə ehtiyac olmadan büdcəyə yönəldilir, vergi sisteminin sadələşdirilməsi və ədalətliliyi təmin olunur. Məqalədə qeyd edilir ki, vergitutma bazasının genişlənməsi iqtisadi səmərəliliyi də artırır. Bu, vergi ödəyicilərinin yalnız güzəştlərdən yararlanmaq üçün iqtisadi baxımdan səmərəsiz fəaliyyətlərə cəlb olunmasının qarşısını alır, vergi təhriflərini minimuma endirir və resursların daha optimal bölgüsünə imkan yaradır. Bu baxımdan, genişlənməşə baza şəffaflıq və sadəlik prinsiplərinə əsaslanan daha effektiv fiskal idarəetməyə zəmin yaradır. Nəticə olaraq, vergitutma bazasının genişləndirilməsi siyasəti dövlətin fiskal imkanlarını artırmaqla yanaşı, iqtisadi səmərəliliyi, vergi ədalətliliyini və makroiqtisadi sabitliyi dəstəkləyir. Bu siyasət həm büdcə daxilolmalarının artırılmasına, həm də vergi sisteminin səmərəli fəaliyyətinə xidmət edir. Məqalənin elmi nəticəsi ondan ibarətdir ki, geniş vergi bazası ilə marjinal dərəcələrin aşağı salınmasının birləşdirilməsi fiskal sabitliyin təminində və davamlı iqtisadi inkişafın dəstəklənməsində ən optimal yanaşmalardan biridir.

Açar sözlər: büdcə daxilolmaları, vergitutma bazası, cari vergi siyasəti, fiskal sabitlik, iqtisadi səmərəlilik.

UOT: 336

JEL: G00

DOI: <https://doi.org/10.54414/BYMJ2768>

Giriş

Ölkənin vergitutma sisteminin səmərəliliyi ölkənin fiskal siyasətinin uzunmüddətli həyat qabiliyyətini təmin etmək və mühüm ictimai sahələri maliyyələşdirmək imkanlarına malik olmasını təmin etmək üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu ictimai sahələrə infrastruktur, təhsil, səhiyyə və təhlükəsizlik və digərləri daxildir [7].

Bütün dünyada hökumətlər həmişə büdcə gəlirlərini artırmaq üçün həm etibarlı, həm də davamlı üsullar axtarırlar. Çünki onlar davam edən büdcə kəsiri problemi və ictimaiyyətin dövlət xərcləri ilə bağlı daim artan gözləntiləri ilə üzləşirlər.

Qanunla müəyyən edilmiş vergi dərəcələrinin artırılması gəlirlərin qısamüddətli artımını təmin edə bilsə də, bu, çox vaxt iqtisadi təşviqlərin

təhrif edilməsi, investisiyaların qarşısının alınması və vergidən yayınmanın təşviqi hesabına baş verir. Uzunmüddətli perspektivdə bu, optimal olmayan iqtisadi artım və vergitutma bazasının özündə potensial azalma ilə nəticələnə bilər [2].

Vergitutma bazasının genişləndirilməsi siyasətinin ən əhəmiyyətli üstünlüklərindən biri ondan ibarətdir ki, əldə edilən gəlir marjinal vergi dərəcələrini azaltmaq üçün istifadə oluna bilər, beləliklə, tam vergi islahatları dəstəklənir [8].

Daha geniş bazanın bu kombinasiyası tez-tez effektiv yanaşma kimi qəbul edilir, çünki o, vergi məcəlləsini sadələşdirir və vergi ödəyicilərinin birbaşa vergi güzəştləri əldə etmək məqsədi ilə iqtisadi cəhətdən səmərəsiz fəaliyyətlərdə iştirakına stimulları azaltmaqla iqtisadi səmərəliliyi artırır. Bu vergi təhriflərinin aradan qaldırılması resursların iqtisadiyyat üzrə daha səmərəli bölüşdürülməsinə kömək edir.

Vergitutma Bazasının Genişləndirilməsi (VBG) siyasəti bu çətin mübadilə nəticəsində müasir fiskal siyasətin islahat gündəmlərində mərkəzi məsələyə çevrilmişdir. Vergilərə cəlb olunan ümumi gəlir və ya iqtisadi fəaliyyət fondu xüsusi ayrılmalar, azadolmalar, istisnalar və güzəştli vergi rejimlərini əhatə edən bu xərclər nəticəsində effektiv şəkildə azalır [6].

VBG-nin lehinə əsas iqtisadi arqument budur ki, hökumət bu hədəflənmiş imtiyazları ləğv edərsə, başlıq vergi dərəcələrini artırmadan əhəmiyyətli statik gəlir artımları əldə etmək imkanına malikdir [4].

Dövlət maliyyəsini nəzərdən keçirərkən məhdud vergi bazası öz təbiətinə görə həm neytral, həm də səmərəsizdir. Kapital və əməyin üstünlük verilən sektorlara keçməsi üçün süni stimullar yaradaraq, vergi güzəştləri resursların bölüşdürülməsini təhrif edir.

Nəticədə, iqtisadiyyatın ümumi məhsuldarlığı tez-tez azalır [2]. Bu təhrifləri azaltmaqla, VBG daha bərabər vergi əsasını - üfüqi bərabərlik kimi tanınan anlayışı dəstəkləyir - burada müqayisə edilə bilən iqtisadi imkanları olan insanlar və ya müəssisələrin gəlirlərini necə strukturlaşdırmalarından asılı olmayaraq oxşar effektiv vergi dərəcələri ödəyir [4].

Bundan əlavə, siyasətçilərə VBG tərəfindən əldə edilən gəlirlər nəticəsində əsas büdcə çevikliyi verilir. Bu əlavə gəlirdən ya dövlət borcunu azaltmaq, ya da siyasi cəhətdən məqbul olan şəkildə iqtisadi inkişafı təşviq edən vergi dərəcələrinin azaldılmasını maliyyələşdirmək üçün ağıllı şəkildə istifadə etmək mümkündür.

Geniş baza və daha aşağı, daha az təhrif dərəcələrinin birləşməsi tez-tez müasir vergi sistemi üçün ideal hal kimi qeyd olunur. Bu hal uyğunluğu asanlaşdırır və uzunmüddətli iqtisadi artımı təşviq edir [1].

VBG, digərləri ilə yanaşı, baza modifikasiyalarına əsaslanan fiskal konsolidasiyaların istehsal və məşğulluğa dərəcə artımı ilə müqayisədə daha az zərərli təsir göstərdiyini göstərən araşdırma aparmışdır. Bu tədqiqat VBG-nin fiskal düzəliş üçün ən arzuolunan yanaşma olduğu anlayışına daha çox dəstək verir [3].

Vergitutma bazasının genişləndirilməsinin büdcə gəlirlərinə təsir göstərdiyi üsul bu məqalədə hərtərəfli təhlil edilir. İlk olaraq Əlavə Dəyər Vergisi (ƏDV) sistemində mərkəzləşdirilmiş hesablanmış ədədi nümunədən istifadə etməklə statik gəlir effektivliyi müəyyən edəcəyik.

Azərbaycanda büdcə daxilolmalarının cari vəziyyəti

Gəlirlərin toplanması agentliklərinin effektivliyini qiymətləndirmək, cari iqtisadi proqnozların düzgünlüyünü təsdiq etmək və davam edən fiskal siyasətə rəhbərlik etmək üçün, xüsusən də vergi bazasının genişləndirilməsi və neftdən başqa mənbələrdən gəlirin maksimumlaşdırılması istiqamətində davam edən cəhdlər fonunda bu daxilolmaların aylıq dinamikasını başa düşmək vacibdir.

Cədvəl 1-ə əsasən demək olar ki, 2025-ci ilin yanvar-aprel ayları üzrə 2025-ci il büdcəsinin gəlirlərində hər ay nəzərəcarpacaq tərəddüdlər var və Əlavə Dəyər Vergisi (ƏDV) neftdən qaynaqlanmayan fiskal gəlirin əsas mənbəyidir. Aprel ayında ümumi büdcə daxilolmaları 634 415,5 min manata çataraq güclü performans göstərmişdir [9]. Bununla belə, mart ayında qeydə alınan daxilolmaların əhəmiyyətli dərəcədə azalması və 412 761,5 min manata düşməsi əlavə araşdırmaya ehtiyacı olan mövsümi və ya əməliyyat dəyişikliklərinin ola biləcəyinin göstəricisidir. Onların Əlavə Dəyər Vergisindən

(ƏDV) az olmasına baxmayaraq, Gömrük rüsumları və aksizlərdən davamlı ödənişlər sabitləşmə üçün vacib komponentlər olaraq qalır. Bu araşdırmada əldə edilən nəticələr siyasətçilərin xüsusi iqtisadi dövrlərdən asılılığını azaltmaq və büdcə gəlirlərinin daha etibarlı və

ardıcıl axınını təmin etmək məqsədilə, xüsusən də Əlavə Dəyər Vergisinin (ƏDV) toplanmasına gəldikdə, vergi inzibatçılığının səmərəliliyinin artırılmasına diqqət yetirmələrinin vacibliyini vurğulayır.

Cədvəl 1

2025-ci ilin Büdcə Daxilolmaları (Min AZN)

Aylar	Gömrük Rüsumu üzrə	ƏDV üzrə	Aksizlər üzrə	Yol Vergisi üzrə	Cəmi (MİN MANATLA)
Yanvar	145,014.5	319,252.7	18,952.5	3,939.6	487,159.3
Fevral	144,695.2	362,934.1	19,839.5	3,138.4	530,607.2
Mart	109,639.8	282,291.8	16,654.3	4,175.6	412,761.5
Aprəl	180,942.5	424,622.9	24,931.6	3,918.5	634,415.5

Mənbə: [9]

Büdcə daxilolmalarının artırılmasına vergitutma bazasının genişləndirilməsi siyasətinin təsirinin təhlili

Vergitutma bazasının genişləndirilməsi siyasətinin məqsədi qanunla müəyyən edilmiş vergi dərəcələrini artırmaq əvəzinə vergi xərclərini aradan qaldırmaq və ya azaltmaqla büdcə gəlirlərini artırmaqdır [5].

Əlavə Dəyər Vergisi (ƏDV) nümunəsindən istifadə etməklə bu bölmədə vergitutma bazasının genişləndirilməsi siyasətinin dövlət gəlirlərinə təsirini təhlil edəcəyik.

Gəlin belə bir nümunəyə baxaq...Tutaq ki, bir ölkə ənənəvi əlavə dəyər vergisi (ƏDV) sistemindən istifadə edir. "Əsas Ərzaq Məhsullarından İstifadə" və "Səhiyyə Xidmətlərindən Azadolma" ən vacib vergi güzəştlərindən ikisidir və hökumət indi onların hər ikisindən xilas olmağın müsbət və mənfi tərəflərini ölçür.

Cədvəl 2

ƏDV sistemində azadolmaya nümunə

Göstərici	İslahatdan Əvvəl (Ssenari A)
Standart ƏDV dərəcəsi (T_r)	15%
İllik İstehlakın Ümumi Həcmi (C)	\$10,000 Milyon
Azadolma Bazası (E_b):	
1. Əsas Qida Məhsulları	\$1,500 Milyon
2. Səhiyyə Xidmətləri	\$500 Milyon
Ümumi Vergi Bazası (B_{tax}):	$SC - E_b = \$10,000 - \$2,000 = \$8,000$ Milyon
İllik ƏDV Ümumi Gəliri (R_{VAT}):	$SB_{\{tax\}} \times T_r = \$8,000 \times 15\% = \$1,200$ Milyon

Mənbə: müəllif tərəfindən nümunə olaraq hazırlanmışdır

Hökumət hər iki xərcdən xilas olaraq vergitutma bazasının genişləndirilməsini həyata keçirir ki, bu da əvvəllər vergi bazasına azad edilmiş 2,000 milyon ABŞ dolları məbləğində istehlakın daxil edilməsi ilə nəticələnir. Bu halda adi ƏDV dərəcəsi hələ də on beş faizdir (15%).

Vergitutma bazasının genişləndirilməsi siyasətinin gəlirə statik təsiri aşağıda göstərilən iki vəziyyətin müqayisəsi ilə göstərilir:

Əldə etdiyimiz nəticəyə görə, əlavə dəyər vergisindən (ƏDV) illik gəlir vergi bazasını 8,000 milyon ABŞ dollarından 10,000 milyon ABŞ dollarına qədər genişləndirməklə avtomatik olaraq 300 milyon dollar artdı ki, bu da 25% artımdır. Maliyyələşdirmənin bu artımı dövlət büdcəsini əhəmiyyətli dərəcədə artırmağa imkan

verir ki, bu da dövlət xidmətlərinin maliyyələşdirilməsinə və ya borcların azaldılmasına yönəldilə bilər.

İstisnaların aradan qaldırılması iqtisadiyyatda daha az təhriflərlə nəticələnir. Qeyd etmək lazımdır ki, sistemdə islahatlar aparılmazdan əvvəl şirkətlər vergi güzəştlərindən yararlanmaq üçün öz məhsul və ya xidmətlərini "Əsas Qida Məhsulları" və ya "Sağlamlıq Xidmətləri" kimi səhv təsnif etməyə təşviq edilmiş ola bilərdi ki, bu da resursların səmərəsiz bölüşdürülməsi ilə nəticələndi. Bu neytrallıq vergitutma bazasının genişləndirilməsi ilə minimuma endirilir.

Əlavə olaraq qeyd etməliyik ki, siyasətçilərin 300 milyon dollar əlavə gəlirə görə gəlir baxımından neytral olan dəyişikliyi araşdırmaq imkanı var. Məsələn, hökumət artan nağd puldan adi əlavə dəyər vergisi (ƏDV) dərəcəsini 15%-dən təxminən 12%-ə (1,200 milyon ABŞ dolları / 10,000 milyon = 12%) azaltmaq üçün istifadə edə bilər, eyni zamanda 1,200 milyon dollar gəlir gətirə bilər. Bu, ümumi istehlaka görə ödənilən vergilərin məbləğini azaltmaqla iqtisadi ekspansiyayı stimullaşdırmaq qabiliyyətinə malikdir.

Cədvəl 3

ƏDV azadolmaları ləğv edildikdən sonrakı vəziyyətə nümunə

Göstərici	İslahatdan Sonra (Ssenari B)
Standart ƏDV dərəcəsi (T_r)	15% (Dəyişiklik yoxdur)
İllik İstehlakın Ümumi Həcmi (C)	\$10,000 Milyon
Azadolma Bazası (E_b):	\$0 Milyon (Azadolmalar ləğv edildi)
Yeni Ümumi Vergi Bazası (B_{tax}):	$C - E_b = \$10,000 - \$0 = \mathbf{\$10,000 \text{ Milyon}}$
Yeni illik ƏDV Ümumi Gəliri (R_{VAT}):	$B_{tax} \times T_r = \$10,000 \times 15\% = \mathbf{\$1,500 \text{ Milyon}}$

Mənbə: müəllif tərəfindən nümunə olaraq hazırlanmışdır

Cədvəl 4

Hər iki nümunə arasında yaranan vergi gəliri artımının müqayisəli təhlili

Nəticə Göstəricisi	Ssenari A	Ssenari B	Dəyişiklik (B - A)
Vergi Bazası (Milyon \$)	\$8,000	\$10,000	+\$2,000 (və ya +25%)
Vergi Dərəcəsi (%)	15%	15%	0%
ƏDV Ümumi Gəliri (Milyon \$)	\$1,200	\$1,500	+\$300 (və ya +25%)

Mənbə: müəllif tərəfindən nümunə olaraq hazırlanmışdır

Hesablanmış nümunəyə görə belə nəticəyə gəlirik ki, vergitutma bazasının genişləndirilməsi siyasəti statik əsasda büdcə gəlirlərinin yaxşılaşdırılması üçün faydalı vasitədir.

Əlavə xərclər aradan qaldırıldıqda, vergi ödəyiciləri öz xərcləmə və ya hesabat təcrübələrini müvafiq olaraq dəyişdirməyi seçə bilərlər. Məsələn, səhiyyə vergisi qəfil artarsa, bəzi şəxslər xidmətlərdən istifadəni minimuma endirəcək, bu da proqnozlaşdırılan gəlir qazan-cını bir qədər azaldacaq.

Həmçinin mürəkkəb istisnaların aradan qaldırılması həm hökumət, həm də şirkətlər üçün vergi uyğunluğu və idarəetmə ilə bağlı xərclərin azalması ilə nəticələnir ki, bu da büdcəyə dolayı qənaətdə çevrilir.

Ümumiləşdirsək, vergitutma bazasının genişləndirilməsi siyasəti əhəmiyyətli gəlir artımları əldə etməkdə təsirli olur və daha da mühüm, daha səmərəli, neytral və sadələşdirilmiş vergi sisteminə keçidi təmin edir. Bu yeni vergi sistemi davamlı iqtisadi inkişafı dəstəkləmək iqtidarında olacaq.

Vergi bazası siyasətinin genişləndirilməsinin mümkün qədər səmərəli olmasını və onun büdcə gəlirlərinə müsbət təsirinin maksimum dərəcədə artırılmasını təmin etmək üçün hökumət artıq mövcud olan vergi güzəştləri və azadolmalarının hərtərəfli və müntəzəm qiymətləndirilməsini həyata keçirməlidir. Bu auditin aparılması ilə yüksək maliyyə xərcləri olan, lakin iqtisadi səmərəliliyi zəif olan və ya ilkin məqsədlərinə

çata bilməyən bütün vergi xərclərini aşkar etmək mümkün olacaq.

Xüsusilə, müəyyən sektorlara təqdim edilən ƏDV-dən azadolmalar və gəlir vergisi endirimləri hərtərəfli qiymətləndirilməli və yalnız etibarlı sosial-iqtisadi əsasların mövcud olduğu hallarda saxlanılmalıdır.

Marjinal vergi dərəcələrinin aşağı salınması və ya sadələşdirilməsi məqsədilə həyata keçirilməli olan statik gəlirdən asılı olmayan vergi dəyişiklikləri genişləndirilmiş vergi bazasından əldə edilən əlavə gəlirlər hesabına maliyyələşdirilməlidir. Vergi sisteminin qərəzsizliyinin və ədalətliyinin təmin edilməsi, eyni zamanda iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətinin artırılması bu üsuldən istifadə etməklə həyata keçiriləcək.

Ümumiyyətlə, icra prosesinə gəldikdə, vergi inzibatchılığının modernləşdirilməsi və rəqəmsallaşdırılması başlıca əsas prioritet olmalıdır. Bu sistem, vergi ödəyicilərini bazanın genişləndirilməsi nəticəsində yaranacaq artan vergi rüsumlarına əməl etməyə həvəsləndirməyə kömək edəcək. Mürəkkəb güzəştlərin aradan qaldırılması ilə nəticələnəcək vergi sisteminin sadələşdirilməsi dolayısi ilə inzibati xərcləri azaldacaq.

Nəticə olaraq, VBG siyasətlərinin sosial təsiri hər zaman nəzərə alınmalıdır, xüsusən də əsas istehlak məhsulları və ya sosial xidmətlər üçün istisnalar aradan qaldırıldıqda. Belə hallarda, aşağı gəlirli qrupları qorumaq üçün birbaşa sosial transfertlər kimi kompensasiya mexanizmləri tətbiq edilməlidir. Dəyişikliklərin uzunmüddətli perspektivdə siyasi cəhətdən davamlı olmasını təmin etmək üçün bu, son dərəcə vacibdir.

Nəticə Və Təkliflər

Aparılan təhlillər göstərir ki, vergitutma bazasının genişləndirilməsi siyasəti dövlətin fiskal sabitliyinin və büdcə daxilolmalarının artırılmasının ən mühüm alətlərindən biridir. Bu siyasət nominal vergi dərəcələrinin artırılmasına ehtiyac qalmadan əlavə gəlir mənbələri yaradır, güzəştlərin və istisnaların ixtisarı hesabına daha çox əməliyyatların və gəlirlərin vergiyə cəlb edilməsinə imkan verir. Vergitutma bazasının genişləndirilməsi nəticəsində həm fiskal imkanlar genişlənir, həm də vergi sistemi daha şəffaf, sadə və ədalətli xarakter alır. Bu, öz növbəsində

iqtisadi səmərəliliyin artmasına, resursların optimal bölgüsünə və uzunmüddətli dayanıqlı inkişafın təmin olunmasına xidmət edir.

Məqalənin əsas elmi nəticəsi ondan ibarətdir ki, geniş vergi bazasının formalaşdırılması ilə marjinal vergi dərəcələrinin azaldılması birləşdirildikdə, dövlət maliyyə sabitliyinin gücləndirilməsi və makroiqtisadi tarazlığın qorunması üçün optimal şərait yaranır.

Təkliflər:

1. Vergi güzəştlərinin optimallaşdırılması: Mövcud vergi güzəştləri və istisnaları mərhələli şəkildə ixtisar edilməli, yalnız sosial həssas qruplar və prioritet sahələr üçün saxlanılmalıdır.

2. Vergi məəcəlləsinin sadələşdirilməsi: Normativ-hüquqi bazada mövcud olan çoxsaylı istisna və mürəkkəb tənzimləmələr aradan qaldırılmalı, vahid və şəffaf qaydalar tətbiq edilməlidir.

3. Kölgə iqtisadiyyatının azaldılması: Nəzarət və monitorinq mexanizmləri gücləndirilməli, rəqəmsal texnologiyalardan istifadə yolu ilə vergidən yayınmanın qarşısı alınmalıdır.

4. Elektron vergi inzibatchılığının inkişafı: Elektron bəyannamə sistemi təkmilləşdirilməli, real vaxt rejimində məlumat mübadiləsi genişləndirilməlidir.

5. Marjinal vergi dərəcələrinin azaldılması: Vergitutma bazasının genişlənməsi nəticəsində əldə edilən əlavə gəlirlərdən istifadə etməklə marjinal dərəcələr mərhələli şəkildə aşağı salınmalı, sahibkarlıq fəaliyyətinin stimullaşdırılmasına şərait yaradılmalıdır.

6. Fiskal siyasətin uzunmüddətli strategiyası: Büdcə daxilolmalarının dayanıqlılığını təmin etmək üçün vergitutma bazasının genişləndirilməsinə paralel olaraq dövlət xərclərinin optimallaşdırılması və fiskal risklərin idarə olunması üzrə kompleks strategiya hazırlanmalıdır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Furman, J. (2020). How to Increase Growth While Raising Revenue: Reforming the Corporate Tax Code. The Hamilton Project. Available at: https://www.hamiltonproject.org/assets/files/Furman_LO_FINAL.pdf

2. Gale, W. G., & Samwick, A. A. (2016). Effects of Income Tax Changes on Economic Growth. The Brookings Institution. Available at:

https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/09_effects_income_tax_changes_economic_growth_gale_samwick.pdf

3. International Monetary Fund (IMF) Working Paper. (2018). Macroeconomic Effects of Tax Rate and Base Changes: Evidence from Fiscal Consolidations (WP/18/220). Available at: <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WP/2018/wp18220.ashx>

4. Tax Foundation. (2015). Options for Broadening the U.S. Tax Base. Available at: <https://taxfoundation.org/research/all/federal/options-broadening-us-tax-base/>

5. Chen, Y., Xiang, L., & Yang, H. (2024). Interregional Value-Added Tax in the Era of E-Commerce: Tax Policy Design Based on Big Data from Online Retailing. *Journal of Social Computing*, 5(1), 1–15.

6. Didimo, W., Grilli, L., Liotta, G., Menconi, L., Montecchiani, F., & Pagliuca, D.

(2020). Combining Network Visualization and Data Mining for Tax Risk Assessment. *IEEE Access*, 8, 178788–178800.

7. Huang, J., & Gong, P. (2011). A study on the effect mechanism of interest rate policy on tax revenue. In 2011 International Conference on E-Business and E-Government (ICEE) (pp. 1–4). IEEE.

8. Kalivoshko, O., Kraevsky, V., & Payanok, T. (2020). Assessment of factors influencing the volume of personal income tax revenues. In 2020 IEEE International Conference on Problems of Infocommunications. Science and Technology (PIC S&T) (pp. 719–722). IEEE.

9. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi. (2025). *Büdcə Daxilolmaları*. customs.gov.az. <https://customs.gov.az/az/faydali/budce-daxilolmalari>

Седа Сохбет Рзаева

Азербайджанский Государственный Экономический Университет, Баку, Азербайджан

Аспирант по направлению

«Внутренняя фискальная политика и государственные финансы»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9456-2981>

ВЛИЯНИЕ ПОЛИТИКИ РАСШИРЕНИЯ НАЛОГОВОЙ БАЗЫ НА УВЕЛИЧЕНИЕ БЮДЖЕТНЫХ ПОСТУПЛЕНИЙ

Резюме

Политика расширения налоговой базы рассматривается как одно из стратегически важных направлений государственного фискального управления. Ее сущность заключается в увеличении объема бюджетных поступлений без повышения номинальных налоговых ставок путем минимизации действующих льгот и исключений, что позволяет охватить налогообложением больше доходов, операций и активов. Такой подход формирует дополнительные финансовые ресурсы за счет сокращения текущих налоговых расходов и укрепляет фискальную устойчивость государства. Основная цель данной политики заключается в росте доходов государственного бюджета, что позволяет правительству более эффективно финансировать государственные расходы, сокращать бюджетный дефицит и обеспечивать макроэкономическую стабильность. Расширение налоговой базы не только увеличивает доходы, но и создает условия для снижения предельных налоговых ставок, что является важным инструментом поддержки долгосрочных налоговых реформ. В статье отмечается, что расширение налоговой базы повышает экономическую эффективность, минимизирует налоговые искажения, предотвращает вовлечение налогоплательщиков в неэффективную деятельность ради получения льгот и способствует более рациональному распределению ресурсов в экономике. Таким образом, расширенная налоговая база формирует основу для более прозрачного, простого и эффективного фискального управления.

Ключевые слова: бюджетные поступления, налоговая база, налоговая политика, фискальная устойчивость, экономическая эффективность.

Seda Sohbet Rzayeva

Azerbaijan State University of Economics, Baku, Azerbaijan

PhD Student in Internal Fiscal Policy and Public Finance

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9456-2981>

THE IMPACT OF TAX BASE BROADENING POLICY ON INCREASING BUDGET REVENUES

Abstract

The policy of broadening the tax base is regarded as one of the strategically important directions in public fiscal management. The essence of this policy is to increase budget revenues without raising nominal tax rates by minimizing existing exemptions and exclusions, thereby expanding the taxation of income, transactions, and assets. This approach generates additional financial resources through the reduction of current tax expenditures and strengthens the fiscal sustainability of the state. The primary objective of this policy is to ensure the growth of government revenues, which enables the state to finance public expenditures more effectively, reduce budget deficits, and maintain fiscal stability. Broadening the tax base not only increases revenues but also creates opportunities to reduce marginal tax rates, serving as an important tool for supporting long-term tax reforms. The article emphasizes that tax base broadening also enhances economic efficiency by minimizing tax distortions, discouraging economically inefficient activities aimed solely at benefiting from tax exemptions, and ensuring a more optimal allocation of resources across the economy. In this context, a broader tax base establishes a foundation for a more transparent, simplified, and efficient fiscal system.

Keywords: budget revenues, tax base, tax policy, fiscal stability, economic efficiency.